

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Пенка Стилиянова Данова
за дисертационния труд на Кирил Ангелов Ненов
на тема „България и българите в географско-пътеписната книжнина и
картографията от XIII–XV в.“

Дисертационният труд „България и българите в географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV в.“ (492 с.) съдържа увод (7–10), три глави (11–472), библиография (473–490), списък на съкращенията (с. 491) и карта на българското пространство през XIII–XV век (с. 492). Още с детайлното и добре структурирано **съдържание** (2–6) читателят се подготвя за богатата информация, с която е наситен трудът на Кирил Ненов. То вече подсказва онова, с което му предстои да се запознае – едно добре систематизирано и задълбочено изследване на извори за географията на българските земи от Късното средновековие.

Целта на дисертационния труд е изтъкната в началните страници на **увода** (7–8) – да се систематизира, анализира и синтезира достигнатото вече у нас в областта на географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV век, за да се очертаят преди всичко географските характеристики на средновековна България. В тази връзка са набелязани и конкретните задачи, на които са посветени отделните глави на изследването (8–9): съставяне на жанрова класификация на паметниците; систематизиране на писмените паметници по тематични области – наименования на България, местоположение, граници и общи характеристики, физическа и социално-икономическа география на страната. Третата задача, която авторът си поставя, е да състави каталог на известните географски карти, включващи българските земи или, както той сполучливо често се изразява – „българското пространство“.

В първа глава (11–50) е направена класификация на писмените извори (параграф първи) и картографския материал от разглеждания период (параграф втори), достъпни вече и на български език. В третия параграф е историографският обзор, в който подробно и изчерпателно са разгледани авторите, допринесли за превода, анализа и въвеждането в научно обращение у нас на писмените и

картографските извори, използвани в дисертационния труд. Подходът на К. Ненов към произведенията и авторите строго спазва хронологичния подход. Трябва да се изтъкне, че събраните и анализирани писмени извори от пътеписно-географско естество са образци на различна книжовна традиция. Става дума за домашни и византийски извори; за западноевропейски (съставени на латински и на модерни езици); за източни (арабски, арменски, сирийски), поради което организирането им в стройна жанрова схема е невъзможно. Още повече, че именно през разглеждания период в някои западноевропейски литератури започва процес на преход от средновековната към ренесансовата жанрово-стилова система на литературните видове. Кирил Ненов е забелязал тези трудности, затова още преди да пристъпи към класификация на писмените източници, включващи пътеписи и пътни дневници, географски трактати, портолани, итинерарии и географски екскурси, справедливо е отбелязал, че „географско-пътеписните съчинения в жанрово отношение са твърде разнообразни“ и че „никое от познатите съчинения няма за основна цел да представи самостоятелно географията на България“ (с. 11), поради което представената класификационна схема може и следва да се приеме с известна доза условност. Класификацията на картографията включва мапамунди, навигационни и регионални карти.

За успешното решаване на поставените изследователски задачи от особено значение е **втората глава** на дисертационния труд – „България и българите в географско-пътеписната книжнина от XIII–XV в.“. Тя впечатлява не само с обема си (51–348), но преди всичко със задълбочения прочит и прецизния анализ на автора, както и със стройната систематика при подхода към писмените извори. В първите два параграфа са разгледани съответно наименованията на страната и местоположението, границите и общата ѝ характеристика. Още тук проличава, че за доброто представяне на дисертационния труд се изисква мултидисциплинарен подход, т.е. познания в областта и на филологията, на историята и географията. В обширния трети параграф от същата глава са систематизирани и анализирани сведения от писмените източници относно релефа (равнини, долини, планини), полезните изкопаеми, климата, водите, флората и фауната на българското пространство. В случаите, в които за отделни географски обекти има обилие на

сведения (напр. р. Дунав), към анализа на сведенията е подхотдено в съпоставителен план. Четвъртият параграф е посветен на социално-икономическата география. В него са разгледани наименованията и характеристиката на населението, българските области, селищата и пристанищата по азбучен ред, пътищата и маршрутите, обособени в три подгрупи – сухоземни, водни, смесени. В тази пребогата на информация глава се съдържат и таблици, в които е представена обобщена информация от изворите за наименованията на българското пространство и населението му, за отделни селища, маршрути и др. Предложената от К. Ненов систематизация на географските сведения и анализът им разкриват уменията на докторанта да борави с разнородните писмени източници, като същевременно разкриват и бъдещи полета за научно дирене. Последното в най-голяма степен проличава за обектите, за които наличната информация е твърде скромна по обем. Необходимо е разкриването и най-вече публикуването на нови извори. Във връзка с преводите ще направя и една бележка. Струва ми се, че докторантът се е преооверил на изследването на А. Узелац, поради което твърде волно е заменил в изложението си преведените досега „еднорози, тигри и бобри“/ *unicornia, tygrides et castoria* от Анонимното описание на Източна Европа с хихпотетичните „турове, зубри и бобри“ на сръбския колега (165–166 и др.). Тази твърде крехка хипотеза подлежи на проучване.

В трета глава „България и българите в картографията от XIII–XV в.“ (350–463) са публикувани и коментирани географски карти, включващи т.нар. българско пространство. Става дума за мапамунди, навигационни и регионални карти. В коментара към тези графични изображения на земното пространство е подхотдено с присъщата за докторанта методичност и системност. Посочено е името на автора на картата, неговата народност, мястото – библиотека или архив, в което се съхранява оригиналът, къде и от кого е била публикувана у нас. Добросъвестно е подчертано дали прочитът на топонимите е сторен по публикувани вече списъци с географски наименования към картата или К. Ненов е имал възможността отново да разчете и провери топонимите. При анализа на данните е отбелязано кои географски обекти присъстват и кои отсъстват в разглежданото изображение. Предпазливо са посочени някои данни от легендата, напр. отбелязаните в червен

цвят по-значими селища по Западното Черноморие. Това, което бих допълнила към този прочит и анализ в качеството си на италианист е превода на венецианското *teren buho* (с. 442). Означава „празно място“. Освен това ще изтъкна, че е редно да се пише и говори само за италиански език (ит.), а не за староиталиански (стит.), какъвто не съществува.

Заключението и авторефератът на дисертационния труд съдържат основните моменти и приноси на изложението и отговарят на направения анализ. Езикът на дисертацията е увлекателен и изключително четивен.

Предвид изтъкнатите по-горе достойнства на дисертационния труд на тема „България и българите в географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV в.“ имам пълните основания да предложа на почитаемото научно жури да присъди на Кирил Ангелов Ненов научната и образователна степен „доктор“.

София, 23 март 2015 г.

Подпис:.....

Доц. д-р Пенка Данова